

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Ethica Symbolica E Fabularum Umbris In Veritatis Lucem
Varia Ervditione Noviter evoluta**

Pexenfelder, Michael

Monachii, 1675

Ethicè.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-68709](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-68709)

SYMBOLVM LXI.

Domus Somni, & Somniorum spectra,

II. *Metamorph.*

Ethicè.

1. Imago Somni. 2. Somnium naturale. 3. Morale. 4. A caco-dæmone immissum. 5. A Deo oblatum. 6. Somniorum vanitas. 7. Naturalis significatio. 8. Somniorum duplex porta. 9. Somni ratio. 10. Somnus frater Mortis.

PAraphrasin damus lepidissimæ & ingeniosissimæ descriptionis Somni Ovidianis versibus expressæ. Est prope Cimmerios, gentem Scythicam (haud procul Bosphoro sitam) Mons cavus, & in eospe-lunca longè recedens in profundum, radiis solis inaccessa, totaque regio perpetuis umbris & nebulis tecta, unde locus adagio factus, *Cimmeria tenebra*. Hic sedem posuit *somnus*, ut quem delectant maximè nox & caligo. Nihil est id loci, quod ulla ratione quietem turbare possit. Non reperitur ibi gallus gallinæus, lucis prænuntius, qui diem cantu provoeet: non auditur latratus canum nocturnus: non diurnus anserum strepitus, non balatus ovium, non mugitus bouum, non grunitus porcorum, nec ullius aut avis, aut quadrupedis molesta vox. Pigri jacent campi, non ventis agitantur frondes; nulla convivia linguæ humanæ, nulli rixantium & altercantium clamores. Summa circum circa quies & silentium. Suavissimè verò somnum invitât rivus aquæ Lethææ, rerum omnium oblivionem inducens, & montis è radice, leni cum murmure per lapillos decurrens. Ante fores antri, densa florent papavera, mirificam vim sopiendi, habentia: aliæque herbæ, quarum lacteum *Nox* succum colligit, spargitque per terras roris instar, & blandè rigatis oculis somnum inducit. Nulla domum obmunit janua, ne postes verso strideant cardine; nullus in limine custos, qui clavibus trahat, retrahatve seras, aut adventantes compellet. In medio specûs, visitur lectus de ebena, cujus pulvinaria & stragula mollissimis plumulis facta: in eo Deus recubat *somnus*, membris omnibus languore resolutis, circa thorum mille *somniorum* formæ sternuntur; è quibus *Morpheus*,
(μορφ)

μορφῆ: forma, species) nomen à formando habet; mirus artifex & simulator figurarum est, nam domini iussu, quorumcunque vultus hominum non modò fingit lepidè, sed verba etiam ac mores imitatur. *Icelos* verò à simulando dictus, (ἱκελον simulacrum seu *Phobetor*, φόβος timor, terror: φοβέω terrefacio) nam idem ipse etiam terrefacit; frater ejus, in varias animalium figuras abit, & jam feram, jam volucrem, jam serpentem induit, omnes animantes assimilare doctus. Tertius frater *Phantasus* nomine, nempe imaginator (φαντάζω fingo, imaginem ementior) qui inanimatorum repræsentat imagines, ut sibi per somnum videantur videre, undam, saxum, trabem, aliâque animâ carentia. Atque hi filiorum somni nobilioribus tantùm mortalium nocte suos vultus ostendunt; cætera liberorum turba, per oppida & agros taciturnè vagatur, hominèsque plebeios, pueros ac mulierculas imaginibus implet.

Ethica.

I. (a) Qui somniorum ignorant causam, putant ea immitti ab altiore mente, puta vel à genio, vel à Deo. Sic fingitur Juno per Irim suam imperâsse Morpheo, speciem Ceycis ut objiceret per quietem Alcyonæ. Cùm enim mens somno sopita sit, censent eam tunc agi à Deo. Errorem & superstitionem auxere poëta, qui suum rei cuique homonymum dant Deum. Unde Ovidius hîc:

Somne quies rerum, placidissime somne deorum.

Et Seneca in Hercule furente:

----- Túque ô domitor
Somne malorum, requies animi,
Pars humanæ melior vitæ,
Veris miscens falsa futuris,
Certus, & idem pessimus auctor,
Pavidum lethi genus humanum
Cogis longam discere mortem.

Philostratus in imagine Amphiarai, ita somnum pingit: Facie, inquit, resoluta esse videbatur, alatus, candidam vestem habens super nigram, quasi diem & noctem indicaret: cornûque transparens in manu tenere; quippe tum *vera somnia* immitrens. Nam si loco cornæ laternæ dentem elephantis, visu impervii sustinet, falsi somnii figura est. de qua re inferiùs. Ovidius verò hîc:

Y y 3

In

(a) Imago Somni.

In medio torus est, ebene sublimis, in antro
Plumeus, unicolor, pullo velamine tectus,
Quò cubat ipse Deus, membris languore solutis.
Hunc circum passim varias imitantia formas
Somnia vana jacent.

De Somno Silius lib. 10.

----- curuòque volueris

Per tenebras portat medicata papavera cornu.

Et paulò post:

----- quatit inde soporas

Devexo capiti pennas, oculisque quietem,

Irrorat, tangens Letheâ tempora Virgâ.

Homerus: καὶ γὰρ ὄναρ ἐκ Διὸς ἐστίν. Etenim somnus à Jove est: quia
& insomnia dicta sunt διόπερμετὰ, id est, à Jove missa: & θεῶν ὀμφαί, id
est, divinæ voces, & Διὸς ἄγγελοι. Jovis nuntii.

II, (b) Theologis quadruplex somniorum genus est. *Naturale*,
Morale, à *Demone*, à *DEO* immissum. Naturalia sunt, quæ corporis
bonam, malâmve temperiem, stomachum oppletum aut vacuum sequun-
tur: ex his bona, malâve valetudo dignosci potest. Hinc medicorum
antesignanus Hippocrates librum de insomniis conscripsit. Homo tristis,
tetsicus, & quem atra bilis exercet, jam novit sua somnia: fatigari, cade-
re, angî, lacrimas fundere, humi repere, latebras quærere, pericula sub-
ire, inter mortuos agere, tristitia quæque audire, creberrimum illi, pené-
que quotidianum. Qui multi & boni sanguinis sunt, somniantes hila-
rescunt, tripudiis intersunt; rident, currunt, volant. Atque hæ melio-
res aut deteriores affectiones, bonos, malôsve corporis habitus apertè sa-
tis enuntiant.

III. (c) *Moralia* è cogitatis, dictis, & factis diurnis proveniunt.
Hinc somnia Tullius cogitationum & negotiorum diurnorum reliquias ap-
pellat. De divinat. Et Claudianus in 6. Honorii Consulat.

Omnia quæ sensu volvuntur vota diurno;

Tempore nocturno reddit amica quies.

Venator defessa toro cùm membra reponit,

Mens tamen ad silvas, ac sua lustra redit. &c.

Hinc judex lites, auriga currus & equos, ægrotus & sitiens fontes
& aquas, poëta versus somniat, avarus pecunias numerat, famelicus epu-
las tractat. Sic Theseo, Herculis consobriño facta illius præclara etiam
in

(b) *Quadruplex somniorum genus. Naturale, (c) Morale.*

In somno occurrebant. Plut. in Theseo. Sic Themistocli Miltiadis Persica trophæa non modò somnum adimebant, sed & somnia condiebant. *Idem.* Sic Darium Persarum Regem anxium instantibus curis (nam prælium instabat cum Alexandro committendum) agitabant etiam per somnum imminentium rerum species, quas ægritudo mentis accersit. Curtius lib. 3. c. 7. Sic M. Marcellus Conf. tanto cum Annibale dimicandi ferebatur studio: ut, sapè etiam in somnis, singulari certamine, cum eo sibi videretur congredi. Plut. in eius vita. Sic quidam somniabat morderi se lethaliter à marmoreo leone, ex his, qui in templorum vestibulis corni solent. Die autem postero, cum templi fores casu præteriret, leone spectato, non sine risu somnium suum inter comites narravit, & manu in apertum os illius protinus iniecta, dixit: *en nocturnus hostis meus.* Scorpio itaque, qui in imis faucibus leonis delitescibat, lethaliter eum vulneravit. Petrarch. Nec rarò conscientia scelerum animum etiam per quietem cruciat. Sic Nero Cæsar nunquam somniare solitus, nisi post interfectam matrem, cuius manes etiam dormiens sentiebat. Sueton. Ex moribus hæc petuntur somnia.

IV. (d) A demone immissa veniunt, qui celer, & vafer artifex, ipsis etiam somniis, si Deus annuat, ad peccandum trahit. Cum Pontius sederet pro tribunali, capitalem sententiam jam jam dicturus in Christum, nuntius advolat à conjugè, quæ oblatò sibi somniò, maritum sollicitè monebat: *Nihil tibi & justo illi. Multa enim passa sum hodie per visum propter eum.* Nempe diabolus omnem movit lapidem, omnem excogitavit stropham, ut Servatoris necem impediret. Idem veterator ut onirocriticam, seu artem divinatoriam ex somniis confirmet, simplicèsque mortales noxiis superstitionibus involvat, multa revelat onirocritis, auguribus, divinatoribus, quibus & ipsos, & per eos seducat quàm plurimos, & sibi mancipet. Sic quidam somniarat, se videre ovum ex lecti cubicularis fascia dependens. Id somnium retulit ad conjectorem: hic iussit, ut eo loco foderet; defossam enim esse thesaurum: fodit; invenit; & argenti paululum detulit ad conjectorem, de auro dissimulans. Tum conjector: Quid? nihilne de vitello? id est, de auro?

V. (e) Sunt somnia à Deo oblata. *Si quis fuerit inter vos Propheeta Domini, ait ipse, in visione apparebo ei, vel per somnium loquar ad illum.* Num. 12. Quod Jobus confirmans: *per Somnium, inquit, in visione nocturnâ, quando irruit sopor super homines, & dormiunt in lectulo. Tunc aperit aures virorum, & erudiens eos instruit disciplina.* c. 33. Ita Somnia

(d) A diabolo immissum. (e) A Deo oblatum.

omnia objecta Jacobo, Josepho, Abrahamo, Pharaoni, Salomoni, Nabuchodonosori &c. erant mysteriis plena. Job. c. 7. ait. *Terrebus me per Somnia, & per visiones horrore concuties. Quamobrem elegit suspendium anima mea, & mortem ossa mea.*

VI. (f) Univerſim ac maximam partem inania, falſa, vana ſunt ſomnia, & nullam merentur obſervationem. Quod Eccleſiaſtes dilucidè pronuntians: *Multas curas, inquit, ſequuntur Somnia, & in multis ſermonibus invenietur ſtultitia. Vbi multa ſunt ſomnia, plurime ſunt vanitates, & ſermones innumeri: tu verò Deum time. c. 5.* Et Siracides cap. 34. *Multos errare fecerunt ſomnia, & exciderunt ſperantes in illis. Quasi qui apprehendit umbram, & perſequitur ventum: ſic qui attendit ad viſa mendacia.* Unde Diogenes apud Laërtium lib. 6. *Quæ vigilantes agitis, ea non curatis: quæ verò dormientes ſomniatis, ſollicitè perquiritis. Ad felicitatem enim hominis non tam refert, quid patiatur in ſomniis, quàm quid agat vigilans.* Et Cato

Somnia ne cures: nam mens humana quod optat,
Et vigilans ſperat, per ſomnum cernit idipſum.

Accedit Tibullus lib. 3. Eleg.

Somnia fallaci ludunt temeraria nocte,
Et pavidas mentes falſa timere jubent.

Ad rem Comicus. Cùm Dii nobis ſomnum dederint, curarum & laborum delinimentum, ſuperſtitioſus illum ſibi reddit carnificinam & tormentum. Hinc Plato: ſpes mortalium ajebat, ſomnia ſunt vigilantium: plerumque inania & falſa. Neque enim, quod Maro canit, amantes tantùm ſibi ſomnia fingunt, ſed etiam timentes, ſperantes, morientes, gaudentes. Apparet hoc ipſum ex vanitate conjectorum. Curſor, inquit Tullius, de *divin.* ad Olympia proficiſci cogitans, viſus eſt in ſomnis curru quadrigarum ferri; manè adit coniectorem. At ille, *Vinces* ait, id enim celeritas ſignificat, & vis equorum. Accedit alterum, audit: Tu vincèris; an non intelligis quatuor ante te cucurriſſe? ſcilicet equos. Huc conveniunt verſiculi:

Divitibus veras curas, tormenta, dolores,
Somnia, pauperibus gaudia falſa ferunt.

VII. (g) Negari tamen non poteſt ex ſomniis ſicut corporis, ſic animi affectiones cognoſci poſſe. Tunc enim animus in profunda tranquillitate conſtitutus veros affectus prodit: indèque fit, ut quæ vigilantes agere & profari non audent, ea nec noctu in ſomnis occurrant. Plutar-

chus

(f) Somniorum vanitas. (g) Somniorum naturalis ſignificatio.

chus censuit perfectæ virtutis esse, de virtute somniare: *scilicet amara recurrunt.* Secundum Aristotelem in Problemat. meliora somnia vident, qui vigilantes meliora animadvertunt: deteriora, qui deterius animo vel corpore affecti sunt. Et Plato sic jubet ad somnum proficisci corporibus affectis, ut nihil sit, quod errorem animis, perturbationemque adferat. Ex quo etiam Pythagoricis interdictum putatur, *ne fabâ vescerentur*, quod habeat inflationem magnam, & cibus ille contrarius sit tranquillitatem mentis querenti. Cic. lib. 1. de diu. Id experimur in ephialte, quem latini *Incubum* vocant, quò quis somniat se à mole quapiam vel ab hoste invadi, opprimi, suffocari & strangulari, nec posse se effugere: unde angitur, gemit, sudat. Oritur id vitii ex crapula & continua ventriculi cruditate; unde vapores crassi & frigidi elati, cerebri ventriculos replent, prohibentque spiritus per nervos diffundi.

VIII. (b) Celebre figmentum est Homeri, somnia illa vera esse, quæ subvolant per portam *Corneam*: falsa verò, per *eburneam*. Quò significare voluit, visa per diem, quæ in somniis recurrunt, esse vera: audita verò, esse falsa. *Cornea* enim porta notat visum & oculos, ob coloris similitudinem & tunicam corneam, quæ est in oculo: *eburnea* verò denotat os, ob candorem dentium. Ex Homero desumpsit Virgilius lib. 6. *Æneid.* ubi reditum *Æneæ* ex inferis describit, ostenditque *Æneam* egressum portâ, quâ exeunt falsa insomniâ; adeoque fabulosa esse, quæ de toto illo ad manes itinere scripserit. Thales Philosophus rogatus, *Quantum distaret à mendacio Veritas?* Respondit, *quantum oculi distant ab auribus*; significans ea demum esse vera & certa, quæ contuemur oculis: fabulis verò hominum, quas audimus, haud tutò credi; quòd sæpe falsæ & mendaces sint. Mythologus aliter hanc geminam portam explicans, sicut, inquit, ignis in laterna cornea inclusus, facile lumen transmittit; sic corpus hominis per temperantiam à sordidorum humorum colluvione expurgatum, facile per id veritatem & spectra divinitus oblata recipit. At si crassa fuerint corpora, & multorum ciborum malorumve humorum è diuturna crapula oppleta: ea corpora animam tanquam in laterna crassioris eboris inclusam, veritatem somniorum intueri non patiuntur. Hæc ille. Quæ somniorum diversitas non in ea solum temperantiæ parte apparet, quæ cibo & potui moderatur, sed in ea quoque, quæ libidinum inimica, pravis commotionibus dominatur. Unde S. August. lib. 5. contra Julianum c. 9. de statu Innocentiæ loquens: Tam felicia ait, erant somnia dormientium, quàm vita vigilantium.

Z z

IX. (i)

(b) Duplex somniorum porta, cornea & eburnea.

IX. (i) De Somno facili, Siracides c. 31. *Somnus sanitatis in homine parco. Dormiet usque manè, & anima illius delectabitur.* Nimirum sobrietas & temperantia breves ac jucundas faciunt dormientibus noctes. *Saturitas autem divitis non sinit eum dormire.* Ibid. Distentus enim dapibus & indigesto oneratus cibo venter, amaras cogitur vigilare noctes. Hinc præceptum est Scholæ Medicorum Salernitanæ.

Ex longâ cœnâ stomacho fit maxima pœna:

Ut sis nocte levis, sit tibi cœna brevis.

Et Horatius.

----- corpus onustum

Hesternis vitiis, animum quoque prægravat unâ,

Atque affigit humo divinæ particulam auræ.

Ad somni jucunditatem facit etiam labor & exercitium: nam

---- fessos facilis sopor irrigat artus.

Ecclesiastes c. 5. *Dulcis est somnus operanti.* Sed hîc cavenda nimia indulgentia. Monet Salomon Proverb. 19. *Pigredo immittit soporem: & anima dissoluta esuriet.* Nimiô somnô membra languescunt & enervantur. Deinde prolixior sopor non tantùm corpus, sed etiam ingenium, mentemque hebetat, & corrumpit. Mantuanus canit:

----- pigros rubigine sensus

Otia corrumpunt, sopitâque pectora torpor.

Addit Salomon loc. cit. *Et anima dissoluta esuriet.* Nam pigritia parit soporem, sopor otium & inertiam, inertia penuriam & famem.

X. (k) Fingitur Somnus *Erebo* (inferno fluvio & *Nocte* matre genitus, cuius frater sit *Lethum* seu *Mors*: Sorores *Lethe*, ac *Spes*. Apud Ælianum lib. 2. hist. c. 35. refert Pausanias, Olympiæ, urbe Theſſaliæ, visam à se statuam, Noctem, figura, habitûque muliebri: hæc puerum album dormientem dextra tenebat, læva nigrum dormienti similem. Horum priorem appellari *Somnum*, alterum *Lethum*, utrumque *Noctis* esse filium. Homerus Iliad. ζ.

Ενθ' ἵπνω ζύμβλητο κασιγνήτω θανάτῳ.

Occurrit somno, qui Mortis frater habetur. Et Maro lib. 6.

Tum consanguineus Lethi sopor.

Et Seneca:

Frater duræ languide fortis.

Accinit Ovidius:

Stulte, quid est Somnus. gelidæ nisi mortis imago?

Unde

(i) Somni ratio. (k) Somnus frater mortis.

Unde Gorgias Leontinus Sophista, jam annis gravis admodum, cum ægrotus somno altiore urgeretur, fortè è familiaribus quidam accessit, qui interrogaret, quomodo se haberet, respondit: *Iam somnus incipit suo me fratri tradere.* Ut hinc colligas, *multum dormire, esse multum mori.* Quare rectè Philosophus rogatus, quantum docti differrent ab indoctis, reddidit: *quantum vivi à mortuis.* id quod superiore Num. indicavimus. Soror Somni est *Lethe*, quæ *oblivionem* significat: quia per somnum, qui dimidium ætatis nostræ carpit, sicut bruta jacemus, omnium sensuum, & animæ facultatum nobiliorum officio destituti, unde plurimarum rerum ignorantia inducitur, apud illos præsertim, qui cum gliribus non tota modo hieme, sed etiam ætate dormiunt. Neque sine causa *Spes* inter sorores Somni censentur, quandoquidem sæpius instar somniorum evanescent.

SYMBOLUM LXII.

Charybdis & Scylla, Monstra marina voracia.

Homerus Odysf. 12. Virgil. 3. Æneid. Ovidius 7. Metam.

Ethicè.

1. Virtus inter duo extrema navigat. 2. Scopuli vitæ humanæ, Ira & Libido. 3. Mala voluptas. 4. Charybdis & Scylla, Luxuria & Gula. Item Prodigalitas. 5. Scylla Symbolum animæ corpori conjunctæ. 6. È Charybdi in Scyllam, quid.

DE Scylla & Charybdi nec Historici satis consentiunt, nec Poëtæ. Nos vulgatiore seligemus, ad mores potiùs formandos, quàm ad geographicas varietates discernendas intenti. Ad historiam quod attinet.

Scylla & Charybdis, duo sunt loca in freto siculo, valde periculosa, & naufragiis infamia; quorum alter Italiæ, alter adjacet Siciliæ. *Charybdis* gurgis est vorticosus, juxta littus Taurominitanum, Scyllæ oppositus, contrariis fluctuum occuribus in miram altitudinem assurgens, stansque temporum vicibus obvia quæque absorbens, atque iterum evomens. *Scylla* verò promontorium seu scopulus est juxta Rhegium, urbem Siciliæ, è regione Charybdis, quæ naves ingenti vi in saxa scyllæa impellit, & al-